

«Зозуля»: довга дорога до Раю

Юлій Швець

«Зозуля»

за повістю Валерія Шевчука «Місяцева зозулька з ластів'ячого гнізда»

Режисер Андрій Білоус

Художник Олексій Гавриш

Музичне рішення Олеся Стефаник

В ролях: Вероніка Шостак, Данііл Мірешкін, Віталій Бобух,

Сергій Радченко, Лариса Шелоумова, Слава Красовська,

Ірина Білоус, Марія Моторна, Марія Чуприненко, Станіслав

Весельський

Український Малий драматичний театр. Прем'єра 2021

Єдиним джерелом натхнення для самовпевнених жінок, чия молодість припала на сімдесяті, була побудова «комуністичного раю»; для менш упевненої їх частини – облаштування індивідуального райського гніздечка для майбутнього кохання. На це Зозульки сімдесятих витрачали всю свою вітальну енергію. Справа в тому, що в їх стомлених серцях не залишалось місця для любові – тобто очікуванням, томлінням, зітханням, несподіванкам, духовним та чуттєвим відкриттям. Вульгарний матеріалізм був стрижнем часу – в ставленні всіх до всіх, у тому числі – чоловіків до жінок, і навпаки. Головною цінністю вважалася користь. Час заперечував життєву ірраціональність, а найвищий суспільний ідеал – стабільність – продукував стереотип сімейних стосунків. Це й викликало до життя подвійний «ідеал»: хатинка й дитинка – з одного боку; веселе безвідповідальне парубочтво – з іншого. Звичайним жінкам тих часів, відтворених Валерієм Шевчуком у повісті «Місяцева зозулька з ластів'ячого гнізда», на барикадах кохання протистоять «вічні парубки», спорадичні приступи бадьорості в яких викликає жага функціонального задоволення та горілки. Їх не цікавить ні «доля країни», ні «продовження роду»...

Вистава Малеого театру сколихне в душах тих, хто знайомий з творчістю письменника-шістдесятника Валерія Шевчука, теплі почуття й гостру цікавість: як сучасний режисер обійдеться з жіночою матрицею піввікової давнини, як використає її у пост-феміністському суспільстві.

Справді, всі жіночі характери у цій «неземній історії про земне» режисер Андрій Білоус делікатно насичує співзвучною літературному джерелу любовною спрагою. Він розкладає ролі й функції на кілька ансамблів персонажів, аби доповнити й зробити чітким і пронизливим основний наратив, який висвітлює пересічні долі жінок і те, як вони сприймають неочікувану істину: кохання немає, принаймні, його не знайти в соціальному «зрізі» їхнього життя. Але... потрібно брати на себе відповідальність: щось вигадувати, продовжувати людське існування, а для цього – будувати гніздечко, народжувати дітей – хоча б і від одного з «космонавтів», якого унаочнює місцевий хлопчина з ДЦП (Станіслав Весельський) і від якого вагітніє сусідка героїні (Лариса Шелоумова) – якщо рідні «земляни» милостей дати не бажають.

Означений «дует безкорисливих» яскраво візуалізує ту саму ірраціонально-чуттєву основу, яка народжує нове життя. Виконавиця ж головної ролі (Вероніка Шостак) акцентує в характері своєї героїні якийсь надприродний інтелектуалізм і надзвичайно тонке розуміння «парубочої природи» своїх опонентів. Ніби міфологічна спокусниця, вона притягує, подаючи свої жіночі принади у відкритому вікні під лагідним місячним сяйвом – йдучи тими ж шляхами, якими до неї йшли мільйони жінок, обділених чоловічим натхненням. Її чарівність захоочує й диктує, зваблює й спалює у місячному полум'ї всіх легковажних метеликів, котрі трапляються їй на шляху.

Навряд чи можемо Зозулю судити. У режисерській інтерпретації ці «пристрасті» – готовність віддатися будь-кому за рулон рубероїду чи за двері заради вирішення свого «квартирного питання» – в результаті повертаються проти самої героїні, кидаючи її в обійми заслужено-незаслуженої кари. У фіналі Зозуля ридає через те, що доля іноді безпричинно обділяє людину. В цьому риданні – щось незбагненне і навіть страшне. Режисер зберігає в характері жінки таємницю, що робить мистецтво сцени магічним. Сучасні мотиви підключаються до сценічної оповіді ніби поверхово, напівтонами. Наприклад, коли серед будівельних дощок – основного компоненту сценографії і маркерів бруталного часу – ми бачимо мейнстрім нинішнього «парубоцтва»: важке заробітчанство в комплексі з незмінним культом горілки й сексу, агресивне домінування тваринного на тлі панорами зоряного неба на чорному заднику сцени. Цей контраст «дощатого» та «зоряного» у сповненій ніби чисто комічних перипетій історії генує вічний трагедійний смуток. Надзвичайно вдала постановка Андрія Білоуса «еротичний», за всіма ознаками, конфлікт, що видається на початку неглибоким, якщо не курйозним, у фіналі трансформується в питання життя та смерті нації.

Що сценічно дієвіше: режисерська «метафора» чи акторська «психологія»? Можна скільки завгодно розмірковувати над цією «дилемою», але зрозуміло, що сьогодні «сценографія» досить часто витісняє «психологію» на другий план; традиційне уявлення, що таке театр, стає іншим. Але незмінним залишається бажання бачити на сцені людину, яка «розкаже» історію під зоряним небом. Саме на таких історіях акцентує увагу Малий театр.

Вероніка Шостак у виставі «Зозуля». Режисер Андрій Білоус. Український малий драматичний театр.

Сила як хитрість: чи заздримо ми Лису Микиті?

Юлій Швеуць

«Лис Микита», опера на дві дії
Музика Івана Небесного
Диригент Теодор Кучар (США)
Режисер Василь Вовкун
Художник Тадей Риндзак
Художник костюмів Ганна Іпатьєва (Київ)
Художник по світлу Арвідас Буйнаускас (Литва)
Балетмейстер Марчелло Алджері (Італія)
3D-маппінг Світлана Рейніш, Юрій Костенко
У головній ролі: Олег Лановий, Віталій Роздайгора
Львівська Національна Опера. Прем'єра 21 лютого 2020 р.

До проекту «Український прорив» долучився нині й «Лис Микита» Львівської опери. У постановці за казкою Івана Франка на музику Івана Небесного автор лібрето і режисер Василь Вовкун задіяв спеціалістів кількох країн, а на сцені загалом зайнято до 170-ти осіб творчого складу театру. Оригінальність і масштабність, а також ступінь творчої реалізації задуму дозволяють внести «Лиса Микиту» в список головних досягнень національного театру останніх років.

Казка Франка, можливо, як ні жоден інший твір української літератури, об'ємно передає наратив старого й нового часу. З нього дізнаємося про таємні пружини взаємовідносин плебсу та еліти. Організована меншість традиційно панує над інертною неорганізованою більшістю, однак, у особливі моменти часу втрачає здатність управляти державою й тому запрошує «до столу» спритних особистостей з «народу», передаючи їм повноваження, ставлячи їх на вищі щаблі управлінської ієрархії. Парадоксальна ситуація, яка була блискуче відображена Франком ще 130 років тому на матеріалі тодішньої Галичини, віддзеркалюється останнім часом в політикумі сучасної України.

Український поет досліджував проблему лише на позір «звіриного суду». Адже суд – це насправді цивілізований спосіб вирішення суперечок у людському суспільстві, в якому панує закон виживання сильнішого. Однак, історична статистика свідчить, що у більшості випадків і без суду і через суд «виживає спритніший». Ще Ніколо Макіавеллі поділяв володарів на Лисів (уособлення підступу й хитрості) та Левів (персоніфікацію грубої сили), вказуючи, що частіше хитрі перемагають могутніх, аніж напва-